

BAKONDI GYÖRGY – KOSSA GYÖRGY – PAPP ANTAL

A vörösiszap-katasztrófa

Magyarország eddigi legnagyobb, ökológiai következményekkel is járó ipari katasztrófája 2010. október 4-én történt, amikor a Mal Zrt. *X. iszapátározó kazettája gátjának északnyugati sarka átszakadt*. A gátszakadás következtében több mint egymillió köbméter vörösiszap és erősen lúgos víz elegye – a Torna patakon keresztül – elöntötte Kolontár, Devecser és Somlóvásárhely mélyebben fekvő belterületi részeit. Az erősen lúgos, maró hatású ipari hulladék nagy területet öntött el, felbecsülhetetlen humán, gazdasági és ökológiai károkat okozva a térségben.

A katasztrófában *tíz ember életét veszítette*, csaknem háromszázan szorult egészségügyi ellátásra, közülük százhuszan kórházba kerültek. Az utolsó sérült 2010. december 2-án hagyta el az egészségügyi intézményt. A felmérések szerint az iszapár a három érintett településen több mint háromszáz lakó- és egyéb ingatlant rongált meg. A károsultak száma meghaladja a hétszázat. A vörösiszap 1017 hektár mezőgazdasági területet borított el.

A lakosság mentése és a védelmi munkálatok

Az állam azonnal és határozottan cselekedett a kialakult helyzetben. Az első számú és egyben a legfontosabb feladat a lakosság biztonságba helyezése, az emberélet védelme, a humán kockázatok feltárása volt, az után kezdődhetett meg a belterületi kármentesítés. 2010. október 6-án a kormány a polgári védelemről szóló 1996. évi XXXVII. törvény alapján a helyzet kezelése érdekében megalkotta a veszélyhelyzet kihirdetéséről és az ennek során teendő intézkedésről szóló 245/2010. (X. 6.) kormányrendeletet, amely 15 órai hatállyal Győr-Moson-Sopron, Veszprém és Vas megye teljes közigazgatási területére *veszélyhelyzetet hirdetett*.

Az iszapkatasztrófa helyszínére *a riasztástól számított nyolcadik percben kiérkeztek a működési terület szerint illetékes ajkai tűzoltók*, majd a helyzet súlyosságára és mértékére tekintettel az Országos Katasztrófavédelmi Főigazgatóság főigazgatója az ország más területéről is a helyszínre rendelt *tűzoltó, katasztrófa- és polgári védelmi erőket*. A kárhelyszínen a fő feladat a la-

kosságvédelem szervezése, a mentés koordinálása, a beavatkozó állomány munkájának irányítása, a munkagépek, járművek elosztása, a védőeszközök biztosítása, a logisztika megszervezése volt. Folyamatosan zajlott az információgyűjtés, a védekezéshez szükséges erők, eszközök pontosítása, helyszínre kérése, az eseményekről, a végrehajtott feladatokról történő tájékoztatás.

Az érintett területet a rendőrség lezárta, a forgalmat ellenőrző-áteresztő pontok létrehozásával szabályozták, a településekre csak a helyi lakosokat engedték be. A károsodott ingatlanokban élők többsége rokonokhoz ment, de azoknak, akiknek szükségük volt rá, az önkormányzatok és a karitatív szervezetek albérletet és elhelyezést nyújtottak. Átmeneti időre sem maradt senki fedél nélkül. A sérülteket a mentőszolgálat, illetve az egészségügyi szervek ellátópontokon, rendelőintézetekben, közeli kórházakban látták el.

A mentési és mentesítési munkákban az első pillanattól sokan vettek részt. 2010. október 6-án Kolontár és Devecser térségében 84 tűzoltó 12 gépjárművel, négy veszélyhelyzeti felderítőcsoport (a továbbiakban: felderítőcsoport) 12 fővel, 103 rendőr 22 gépjárművel, 174 katona 39 gépjárművel, a katasztrófavédelem és a polgári védelem állományából 29 ember 20 gépjárművel, 149 polgári erő 43 munkagéppel, az ÁNTSZ öt emberrel és két gépjárművel, valamint a Mal Zrt. ötven dolgozója igyekezett felszámolni a katasztrófa következményeit. *Hatszázhat ember és 142 technikai eszköz.* 2010. október 20-án már *1125 ember, 292 gépjármű és munkagép* vett részt a munkálatokban. *Novemberben 8535 személy és 4881 technikai eszköz dolgozott a kárhelyszíneken.*

Vízminőségi kárelhárítás

A sikeres vízkár-elhárítási munkák nyomán nem jutott el a szennyeződés a Dunába, három hónap alatt kiépültek a települések védelmét szolgáló ideiglenes védőművek, és rövidesen befejeződik a teljes körű védelmet nyújtó létesítmények építése is. A kárelhárítás alapvető stratégiai célja az volt, hogy a szennyezés ne érje el a Dunát, hiszen a vízbázis veszélyeztetése hosszú távú káros hatásokat okozott volna. A munkában nyolc vízügyi igazgatóság vett részt, a védekezés első hetében az átlaglétszám elérte a százhatvenet. A kiomlott és a mederben lefolyó csaknem másfél millió köbméter erősen lúgos (~13,5 pH) folyadék részleges visszatartása és semlegesítése érdekében *huszonegy beavatkozási helyet* építettek ki a Torna patakon és a Marcalon. A vegyi semlegesítés tizenöt helyen történt gipsz, illetve ecetsav adagolásával

(23 500 tonna reagipisz, 1800 köbméter ecetsav), a mechanikai beavatkozás tizenegy fenékküszöb megépítésével valósult meg. (A hatályos, az EU előírásaival összhangban lévő szabályozás szerint egy anyag 11,5 pH érték felett minősül veszélyesnek, tekintettel maró hatására.)

Az állami felügyelet létrejötte

Az Országgyűlés 2010. október 11-i ülésén módosította a *honvédelemről és a Magyar Honvédségről szóló 2004. évi CV. törvényt (a továbbiakban: Hvt.)* A Hvt. 197/A §-a szerint rendelet útján az állam felügyelete alá vonható a gazdálkodó szervezetek működése; az állam nevében az államháztartáért felelős miniszter vagy kormánybiztos jár el. E törvénymódosítással nyílt lehetőség arra, hogy a vörösiszap-katasztrófa után a Mal Zrt.-t állami felügyelet alá vonják. Az Országgyűlés sürgősséggel tárgyalta a módosító javaslatot, majd annak sürgős kihirdetését kérte a köztársasági elnöktől. A módosított törvény így 2011. október 12-én lépett hatályba. A vállalat felügyelet alá vonásával az állam négy célt kívánt elérni: a további humánkockázatok kizárása; a munkahelyek megőrzése érdekében a termelés felügyelet melletti, biztonságos újraindítása; a további egyéb veszélyforrások elhárítása, megelőzése; a keletkezett károk felszámolásának megkezdése a társaság vagyongyűjtésének megakadályozása mellett.

A kormány a Hvt. 197/A §-ában foglalt felhatalmazás alapján meghozta a veszélyhelyzet kihirdetéséről és az ennek során teendő intézkedésekről szóló 245/2010. (X. 6.) kormányrendelet módosításáról szóló 247/2010. (X. 12.) kormányrendeletét, amellyel felügyelete alá vonta a Mal Zrt.-t. A kormányrendelet kimondta, hogy a magyar állam nevében a kormánybiztos jár el. A kormánybiztos feladata és hatáskörei:

1. Áttekinti a gazdálkodó szervezet vagyoni helyzetét
E jogkörében a kormánybiztos *betekinthet* a gazdálkodó szervezet *könyveibe, eszközeit, kötelezettségeit, szerződéseit, pénzforgalmi számláit megvizsgálhatja*, a gazdálkodó szervezet vezetőitől, a legfőbb szervtől, a felügyelőbizottsági tagoktól, a könyvvizsgálótól – a gazdasági társaságokról szóló törvény szerinti elismert vállalatcsoport esetén az uralkodó tagtól – *felvilágosítást kérhet*, amelyet azok kötelesek megadni.
2. *Jóváhagyja, ellenjegyz*i a gazdálkodó szervezet vagyoni jellegű *kötelezettségvállalásait*.

E jogkörében a kormánybiztos részt vesz a gazdálkodó szervezet vagyoni jellegű kötelezettségvállalásait előkészítő, a *gazdálkodó szervezet és hitelezői közötti tárgyalásokon*.

3. A rendkívüli intézkedés bevezetését előidéző helyzet közvetlen elhárításával, illetve következményeinek enyhítésével összefüggésben dönt a *gazdálkodó szervezet legfőbb döntéshozó szerve hatáskörébe tartozó ügyekben*. Ez esetben azonban a hozott döntéseiről haladéktalanul írásban tájékoztatja a gazdálkodó szervezet vezető tisztségviselőit és felügyelőbizottságának tagjait. A kormánybiztos e joga egyebekben nem érinti a gazdálkodó szervezet legfőbb döntéshozó szervének a hatásköreit.
4. Kezdeményezheti a gazdálkodó szervezettel szemben a Hvt. 34. § (1) bekezdése szerinti szolgáltatás, így meghatározott gazdasági és anyagi szolgáltatás elrendelését.

A szükséges jogi előfeltételek megteremtése után a kormány meghozta a *Magyar Alumíniumtermelő és -kereskedelmi Zártkörűen Működő Részvénytársaság magyar állam felügyelete alá vonása során a magyar állam nevében eljáró kormánybiztos kinevezéséről és feladatairól szóló 1213/2010. (X. 12.) kormányhatározatot*, amely kormánybiztosként Bakondi György tűzoltó altábornagyot nevezte ki. A kormánybiztos megbízatása a 245/2010. (X. 6.) kormányrendelet hatályvesztéséig, de legfeljebb a kinevezésről szóló kormányhatározat hatálybalépésétől számított két évig szól. A kormánybiztos tevékenységét a miniszterelnök irányítja, feladata ellátásáért a miniszterelnöknek felel. A kormánybiztos munkáját két helyettese, felügyelők és szakértők segítették. A kormánybiztos által felkért felügyelők és szakértők megbízólevelük átvétele után kezdték meg tevékenységüket. A Mal Zrt. vezetőivel a kapcsolatfelvétel még a kormányhatározat hatálybalépésének napján megtörtént; az állami felügyelet tevékenységét az ajkai telephelyen 2010. október 13-án kezdte meg, itt alakult meg a kormánybiztos titkársága is. A kormánybiztos a Mal Zrt. állami felügyelet alatt tartásáról működési rendet bocsátott ki, amelyet a cég vezetősége is megkapott.

Az üzem újraindulása

A Közép-dunántúli Környezetvédelmi, Természetvédelmi és Vízügyi Felügyelőség (a továbbiakban: közép-dunántúli felügyelőség) a Mal Zrt. 2006-ban kiadott egységes környezethasználati engedélyhez kötött tevékenységét

a 25969/2010. számú határozatával 2010. október 4-én *megtiltotta*, a cég fel-lebbezett. Az elsőfokú határozatot az Országos Környezetvédelmi, Természetvédelmi és Vízügyi Főfelügyelőség 14/5740-6/2010. számú határozatával helybenhagyta.

A társaság 2010. október 13-án beadvánnyal fordult a közép-dunántúli felügyelőséghez, a tevékenység folytatását illetően kiadott *tilalom feloldását* és a képződő vörösiszap elhelyezésére a X/a kazetta üzemelésbe vonását kérve. Kérelméhez a cég mellékelte geotechnikai szakértő véleményét, e szerint a kért szintig történő feltöltés nem veszélyezteti a gát állékonyságát. Az eljáró hatóság 2010. október 15-én – figyelembe véve a szakvéleményt – a *X/a kazetta feltöltését engedélyezte*, ezzel egyidejűleg a korábbi *tiltást korlátozásra módosította*. A termelés így újraindíthatóvá vált, a körfolyamat újraindítását még aznap megkezdték.

A Mal Zrt. története¹

A társaságot magyar magánszemélyek az alumíniumipar privatizációjának megkezdésekor, 1995-ben alapították. A privatizációs folyamat során fokozatosan a társaság tulajdonába kerültek az alumíniumiparhoz szorosan kapcsolódó vállalkozások (Bakonyi Bauxitbánya, Ajkai Timföldgyár, Inotai Alumíniumkohó), miközben a társaság részvénytársasággá alakult át. A piaci pozíciók erősítését célozták a Romániában (MAL-Product S.R.L.) és Németországban (MAL-Deutschland GmbH) alapított termelő, illetve kereskedelmi társaságok.

A társaság korábbi timföld- és alumíniumágazatai termékkapcsolataikban illeszkedtek egymáshoz, kiaknázva azt a sajátos adottságot, hogy a Magyarországon található és még gazdaságosan kitermelhető bauxit teljes mennyisége különböző minőségű és feldolgozottságú hidráttá és timfölddé dolgozható fel (a feldolgozás melléktermékeként előállított szintetikus zeolit és fém gallium mellett), illetve a hidrát és a timföld részben önálló termékként, részben – a timföld kohósítása után – különböző alumínium félgyártmányként értékesíthető. A társaság a termékei hetven-hetvenöt százalékát nyugat-európai országokba exportálja.

A Mal Zrt. az 1997–98-ban végrehajtott reorganizációval termékorientált üzleti egységeket (divízió) hozott létre, megteremtve a divíziók önálló első-

¹ Forrás: www.mal.hu

molási és érdekeltségi rendszerét, egyúttal jelentősen csökkentve a működési költségeket.

A társaságcsoport strukturális átalakítása 2001-ben kezdődött, amikor megvásárolta a zeolitokat és timföldörleményeket gyártó szlovén SILKEM d.o.o. többségi tulajdonrészét. Az új társaság termékkapcsolataiban jól illeszkedik a korábbi timföldágazat tevékenységéhez. A Mal Zrt. a boszniai privatizáció keretében 2004-ben többségi tulajdont szerzett a Rudnici Boksita Jajce bauxitbánya társaságban, amelynek kiváló minőségű bauxitja jól kiegészíti a ma már csak korlátozottan hozzáférhető hazai bauxitot. A Mal Zrt. 2005 júniusában átvette a többségi tulajdonában álló Bakonyi Bauxitbánya Kft.-től a mélyművelésű bauxittermelést, és az eszközök kivásárlásával létrehozta a bauxitbányászati ágazatot. A társaság – döntően a magas villamosenergia-árak miatt – 2006. január 31-ével leállította az Inotai Alumíniumkohót, miközben két új hulladékolvasztó kemencét helyezett üzembe. Alapos elemzés és előkészület után a Mal Zrt. 2007. június 1-jén az INOTAL Alumíniumfeldolgozó Kft.-nek értékesítette az Inotán működő alumíniumfélgyártmány-előállító kapacitásait. Stratégiai és termékfejlesztési célkitűzéseinek hatékonyabb valóra váltása érdekében a Mal Zrt. 2008. április végén szervezeti/szerkezeti és személyi változtatásokat hajtott végre.

A Mal tevékenysége

Az alumínium a földkéreg harmadik leggyakoribb eleme. Vegyületei számos ásványban előfordulnak. A bauxitban az alumínium-oxid jellemzően 45–55 százalék arányban van jelen különféle kristályszerkezetű módosulataiban. Az alumínium-oxid mellett a bauxit második legnagyobb koncentrációjú alkotója a vas (III)-oxid (Fe_2O_3). Ennek jellegzetes vörös színe adja mind a bauxit, mind a bauxitfeldolgozás hulladékának, a vörösiszapnak a színét.

A Mal Zrt.-nek két fő tevékenységi köre és két ágazata van: a timföldgyártás és -feldolgozás, valamint az alumíniumhulladékok újrahasznosítása öntészeti technológiával. A timföldgyártás adja az értékesítési árbevétel csaknem nyolcvanöt százalékát.

A Mal Zrt. értékteremtő folyamatai: a timföldgyártás bauxitból, valamint alumíniumhulladékok beolvasztásával különféle minőségű alumíniumötvözetek előállítása. A Mal Zrt. a timföldgyártáshoz a Bayer-körfolyamatot alkalmazza. A timföld az alumínium-oxid (Al_2O_3) köznyelvi elnevezése. A körfolyamatban a bauxit lúggal (NaOH) történő feltárásakor az alumínium mellett kioldódnak más lúgban oldható komponensek is, mint például a szilí-

cium, gallium, vanádium, molibdén stb. Ezek egy része bizonyos technológiai műveletekkel elkülöníthető, és a piacon magas hozzáadott értékű terméként értékesíthető. Ezek a termékek a timföldhidrátok (alumínium-hidroxid $[\text{Al}(\text{OH})_3]$), zeolitok, szilikátok, továbbá ritka fémek (gallium, vanádium). A magasabb hozzáadott értékű, nem kohászati timföldrakományokat és timföldhidrátokat nem önállóan használják fel, hanem alapanyagként beépülnek más ipari termékekbe.

A kereslet leginkább az építőipar, a jármű- és gépgyártás és egyéb fogyasztási cikkek gyártásától függ, ezek az iparágak alapvetően konjunktúra-függők.

A Mal Zrt. termékportfóliója:

1. a nem kohászati timföld (timföld és őrölt timföld termékek), amelynek végfelhasználói: olvadékból öntött tűzálló idomok gyártása, korundgyártás, műszakikerámia-gyártás, háztartási kerámia-gyártás;
2. hidrátok (hidrát, precipitált hidrát, szárított hidrát, őrölt hidrát), amelyeket a vegyipar, a gumi- és műanyaggyártás és a lánggátló töltőanyagok gyártása során használnak;
3. zeolitok (hagyományos és nagy feldolgozottságú zeolit termékek), amelyeket a szigetelőanyagok, műanyagipari töltőanyagok és mosószergyártás során használnak;
4. gallium, amelyet a félvezetők és a LED-gyártás során hasznosítanak.

A bauxitból az alumíniumot a Mal Zrt. oldásos eljárással nyeri ki. Ezt az eljárást 1887-ben dolgozta ki *Karl Joseph Bayer*. A világ timföld-(alumínium-oxid- $[\text{Al}_2\text{O}_3]$ -) termelésének kilencven százalékát ma is a Bayer által kidolgozott eljárás alapján alapuló technológiával állítják elő. Ennek lényege, hogy a megőrölt bauxitból az alumíniumot 200-250 °C hőmérsékleten nátronlúggal (nátrium-hidroxid) oldják ki. Az eljárás során a cél minél több alumíniumot kioldani és az oldatot a bauxit egyéb ásványaitól – amelyek nem oldódnak fel a lúgban – elkülöníteni. A tiszta oldatból, amely nátrium-aluminát $[\text{NaAlO}_4]$ formájában tartalmazza az alumíniumot, választják ki kristályosítással a timföldgyártás termékét, az alumínium-hidroxidot $[\text{Al}(\text{OH})_3]$. Az alumínium-hidroxid további feldolgozásával különféle minőségű termékeket állítanak elő, amelyeket egyebek között a repülőgépipar, a mosószergyártás, a műanyag- és gumiipar, a gyógyszeripar, valamint a tűzálló anyagokat gyártó ipar alkalmaz. (Alumíniumkohászati célra ma már nem értékesít timföldet a Mal.)

Az oldáskor fel nem oldódó szilárd rész a vörösiszap, amelynek fő komponense a vas(III)-oxid, az anyag jellegzetes rozsdabarna színét adó vegyület. A folyadékot a szilárd anyagtól ülepítéssel és szűréssel választják el. A keletkező vörösiszap még mintegy tizenöt-húsz százalék alumínium-oxidot is tartalmaz, a kioldás ugyanis nem teljes hatásfokú. A két fő komponens mellett a vörösiszap tartalmaz számos nyomelemet, illetve azok vegyületeit, valamint az alumínium kioldásához használt lúg maradványait.

A 2011. március elején bevezetett úgynevezett száraz technológia a vörösiszap-kezelés új módszere, amellyel a képződő iszap víztartalmát harminc százalékra csökkentik. A nagy nyomású szűréssel kapott anyag, állagát tekintve földszerű, tehát elfolyni nem képes, nedves tapintású szilárd anyag.

A technológiafejlesztés nyomán megszűnt a folyékony anyagok kibocsátása a tározóba, azaz abban nincs szabad fázisban folyadék.

Sajtó- és tájékoztatási tevékenység

A kormánybiztos és a vele szoros együttműködésben tevékenykedő Újjáépítési Kormányzati Koordinációs Központ (a továbbiakban: koordinációs központ) az átlátható működés jegyében – figyelemmel a cég érdekeire és üzleti titkaira – tevékenységéről folyamatosan tájékoztatta a közvéleményt.

A tájékoztatás egyik legfontosabb csatornája a 2010. október 20-án induló www.katasztrofabiztos.hu oldal, amely széles körű tájékoztatást adott a Mal Zrt. állami felügyeletére vonatkozó tevékenységről.

A honlap átlagosan két-három naponta frissült az események függvényében, hiszen a kormánybiztos – az egységes kommunikáció érdekében – az újjáépítéssel összefüggő információkat is ezen az oldalon tette közzé. A honlapra feltöltött, fényképekkel kiegészített napi közlemények nagyban segítették a szerkesztőségek munkáját. A honlapon nemcsak az aktuális hírek, hanem az *állami felügyelet fennállására vonatkozó jogszabályok, azok értelmezése, továbbá a kormánybiztos és a Mal Zrt. vezetése közötti levelezések* egy része is elérhető. A honlapnak több mint huszonkétezer látogatója volt, és ez a szám folyamatosan növekszik. A weblapot külföldről is ezres nagyságrendben tekintették meg.

Az aktuális helyzetkép folyamatos bemutatása mellett a kormánybiztos számos alkalommal tartott *lakossági fórumot, sajtótájékoztatót hazai és nemzetközi sajtóorgánumoknak.*

A helyszínen forgatott egyebek között a *BBC*, a *CNN* a japán *TBS* televízió, a német *ARD*, a *Deutsche Welle*, az osztrák *ORF Burgenland*, az *AFP* francia hírügynökség, az *Aljazeera English* és a német közszolgálati *ZDF* is.

A kormánybiztos, illetve nevében az állami felügyelet tagjai, valamint a koordinációs központ vezetője 2010. október 18-án fogadta *Annemie Turtelboom* belügyminisztert és *Kristalina Georgievát*, az Európai Unió humanitárius segítségnyújtással és válságkezeléssel foglalkozó biztosságát. *Janez Potočnik*, az Európai Bizottság környezetvédelmi biztosa 2011. május 6-án, az Európai Unió tagállamainak polgári védelmi főigazgatói 2011. május 23-án tették tiszteletüket, de több külföldi, így például vietnami és tajvani delegáció is ellátogatott a térségbe.

Schmitt Pál köztársasági elnök 2011. február 24-én, *Mádl Dalma*, a Katolikus Karitász jószolgálati nagykövete 2011. április 19-én tett látogatást.

Az állami felügyelet ajkai titkárságán látogatást tett *Ékes József*, a terület fideszes országgyűlési képviselője, *Jávor Benedek*, az Országgyűlés fenntartható fejlődés bizottságának LMP-s elnöke, *Nagy Andor*, az Országgyűlés fenntartható fejlődés bizottságának KDNP-s alelnöke, valamint *Kepli Lajos*, a Kolontár melletti vörösiszap-tározó átszakadása miatt bekövetkező környezeti katasztrófával kapcsolatos felelősség feltárását és a hasonló katasztrófák jövőbeni megakadályozását célzó országgyűlési vizsgálóbizottság jobbikos elnöke. Utóbbi bizottság 2011. május 18-án tartott *kihelyezett ülést* a társaság ajkai telephelyén.

Az épülő lakóparkot az érdeklődők nyílt napokon tekinthették meg az építkezés valamennyi fázisában. A károsultak szervezett látogatáson megnézhettek a 2001-es beregi árvizek után felépített lakóházakat, településrészeket.

Az élénk érdeklődésre tekintettel a kormánybiztos hangsúlyozta a Mal Zrt. száraz technológiára történő átállását, ennek a cég és a környéken élők biztonsága szempontjából is különös jelentősége volt.

Az állami felügyelet sajátos jellegéből adódóan a kormánybiztos a Mal Zrt. működésével összefüggésben valamennyi *hatósággal*, illetve *szakhatósággal* napi kapcsolatot ápolt. Valamennyi szervezet esetében elmondható, hogy az együttműködés jelentős mértékben hozzájárult ahhoz, hogy megszűntek a cég működéséből fakadó, addig ellenőrizetlen kockázatok.

Kormánybiztosi megállapítások

A Magyar Alumínium Termelő és Kereskedelmi Zrt. (a továbbiakban: Mal Zrt.) nemzetgazdasági szempontból jelentős gazdasági társaság, amelynek ál-

lami felügyelet alá vonása közérdekből történt meg a 2010. október 4-én bekövetkezett súlyos ipari katasztrófa után. A lépés hazai és nemzetközi előzmény nélküli volt. A kormány célja az volt, hogy a gyár kényszerű leállása után a cég mielőbb *megkezdje a termelés biztonságos újraindítását célzó munkát, elhárítson egy esetleges újabb katasztrófát, valamint megkezdődjön a szükséges kármentesítés.* További cél volt, hogy a Mal Zrt. mint a térség egyik legjelentősebb munkaadója talpon tudjon maradni, és biztonságosan, a hatósági előírásoknak eleget téve, vagyonesztés nélkül folytathassa a működését.

Az állami felügyelet kezdetekor a következőkkel kellett szembenézni.

- A Mal Zrt. humán erőforrásai, szervezeti rendje több tekintetben sem volt elegendő egy ilyen katasztrófa helyzet kezeléséhez.
- A cég valamennyi dolgozója fokozott fizikai és pszichikai megterhelésnek volt kitéve.
- A katasztrófa miatt drasztikusan és ugrásszerűen megnőtt a szakmai feladatok száma, ehhez a Mal Zrt.-nek nem volt kellő számú és megfelelően képzett munkatársa.
- A jogszabályok jelentős része nem a hasonló katasztrófa helyzetben történő alkalmazás szempontjainak figyelembevételével született meg.
- Az engedélyezési folyamatokat sokszor hatásköri viták övezték.

Az állami felügyelet ellátása abból a szempontból is speciális volt, hogy *a jelenleg ismert minőségirányítási modellek nem voltak alkalmazhatók a kialakult helyzetre,* az állami felügyelet ellátásának módszertanát a munka megkezdésekor kellett kialakítani.

Az állami felügyelet a megfogalmazott célok elérése érdekében a következő eszközöket vette igénybe, illetve a következő módszereket dolgozta ki:

- Nyomon követte a hatósági kötelezések végrehajtását, szükség esetén felszólította a kötelezettet a határidők betartására, a megfelelő intézkedések megtételére.
- Figyelemmel kísérte a különböző hatósági eljárásokat (ellenőrzések, engedélyezések), részt vett a hatósági egyeztetéseken, alkalmanként maga is egyeztetést kezdeményezett.
- Szükség esetén a hatósági eljárások megindítását kezdeményezte.
- Felhívta a cég vezetését a felmerülő humán- és egyéb kockázatokra, kérte a tulajdonosok intézkedését.
- Szükség esetén módszertani javaslatokkal segítette a felmerült nehézségek megoldását.

- Rendszeres bejárásokat, ellenőrzéseket végzett az üzem területén, dokumentálta a megtett intézkedéseket, felhívta a figyelmet a tapasztalt hiányosságokra.
- Elősegítette a társaságon belüli munkafolyamatok optimalizálását, nem hagyva figyelmen kívül a cég anyagi és humán erőforrásait.
- Szakmai tanácsokkal segítette a Mal Zrt. vezetését a döntések meghozatala előtt.
- Ügyeleti rendszert alakított ki annak érdekében, hogy reagálni tudjon a munkaidőn kívül felvetődő problémára, üzemzavarra.
- Kialakította a cég pénzügyi kötelezettségvállalásai felügyeletének, engedélyezésének működési rendjét, ennek alapján ellenőrizte, nyomon követte az egyes kötelezettségvállalásokat.

Az állami felügyelet több mint nyolc hónapos fennállása alatt a kormánybiztos *együttműködést alakított ki a Mal Zrt. vezetésével, illetve tulajdonosaival*. A kormánybiztos hatásköreinek gyakorlása közben mindvégig szem előtt tartotta a magántulajdonosok jogait, a társaság üzleti és egyéb érdekeit. Működése folyamán szoros együttműködésre törekedett a hatóságokkal, szakhatóságokkal, önkormányzatokkal, valamint az érintett lakossággal. Az átlátható működés jegyében a kormánybiztos *folymatosan tájékoztatta a nyilvánosságot az állami felügyelet tevékenységéről*.

Elért eredményeink:

- A vörösiszap-szennyezés nem érte el a Dunát.
- Ma már minden település biztonságban van a Torna és a Marcal völgyében.
- Sikertült fenntartani a Mal Zrt. katasztrófa utáni működését, ennek következtében közvetlenül 1280, közvetve hatezer munkahelyet sikerült megőrizni. Ezzel jelentősen hozzájárultunk az ajkai, kolontári, devcesteri, somlóvásárhelyi térség gazdasági stabilitásához.
- A Mal Zrt. megőrizte vevőkörének bizalmát. Ez tette lehetővé a több mint harmincmilliárdos éves árbevételt, amelynek túlnyomó része exportból származik.
- A Mal Zrt. megőrizte a belföldi és külföldi beszállítóinak bizalmát. Ebből fakadóan folyamatos az alapanyag-ellátás.
- Magyarország mélyművelésű bányáinak ötven százalékát működteti a Mal Zrt. Ezen túlmenően külszíni fejtéseket is fenntart, ezzel segítve a szakma hosszú távú fennmaradását.
- A Mal Zrt. továbbműködtetésével lehetővé vált a felhagyott vörösiszap-kazeták biztonságos kezelése és a csurgalékvizek semlegesítése hosszú távon is.

- A Mal Zrt. működésével jelentős mértékben növeli a térség közteherviselési lehetőségeit.
- A katasztrófa következtében jelentkező mérnöki és szakmai nehézségeket széles körű hazai tudományos összefogással sikerült megoldani.
- Hathatós közreműködésünkkel a Mal Zrt. átállt a száraz technológiára, kiépült a diszpécseri rendszer, a környezeti monitoringrendszer, a gyártás- és irányítási rendszer és a biztonsági rendszer.
- Zajlik a teljes technológiai sor haváriatervének felülvizsgálata és az új technológiának megfelelő katasztrófaelhárítási terv kidolgozása, összeállítása.
- Segítségünkkel a Mal Zrt. megkapta az egységes környezethasználati engedélyt, amely a cég további működésének elengedhetetlen feltétele volt.

Mindezek alapján napjainkra sikerült megszüntetni az eddig kontroll nélkül lévő humán- és ökológiai kockázatokat. A cég sikeres technológiaváltást hajtott végre, meg tudta őrizni piaci pozícióit és partnereinek bizalmát. Kijelenthetjük, hogy az *állami felügyelet* – mint a hazai jogrendben eddig egyedülálló jogintézmény – *sikeres volt, elérte céljait*.

Az állami felügyelet sikerességéhez azonban nemcsak az adott gazdasági szereplő profiljának megfelelő szakmai hozzáértésre, hanem a felügyeletet ellátók rátermettségére és élettapasztalatára is szükség volt. Egy gazdálkodó szervezet állami felügyelet alá vonása eleve krízishelyzet, így főleg különös jelentőségű az azt ellátók kiemelkedő szakmai tudása és gyakorlata, *rugalmassága*, proaktivitása, a felügyeleten belüli *gyors kommunikációja*. A hazai műszaki-tudományos élet és felsőoktatás képviselői és intézményei összefogva segítették a kritikus helyzetekben a döntéshozók munkáját. A Mal Zrt. állami felügyeletét ellátó kormánybiztosság az említett szempontoknak mindenben megfelelt, a felvetődő problémákat a kellő időben és megfelelő módszerrel kezelte. A munkája közben megszerzett tapasztalatok birtokában javaslatot tett *egy széles szakmai kört lefedő stáb készenléti tartására* arra az esetre, ha a későbbiekben bármilyen okból szükségessé válna egy gazdasági szereplő állami felügyelet alá vonása.

Az állami felügyelet ellátásában – a 2011. június 15-i állapot szerint – az ajkai kirendeltségen *13 szakértő* 901, valamint *13 felügyelő* 1111 napot dolgozott. A kormánybiztos a végzett munkáról a 2010. október 14. és 18. között készült napi jelentésekben, illetve az után heti jelentésekben (28) tájékoztatta a miniszterelnököt. Az állami felügyelet fennállása alatt megközelítőleg *hatezer iktatott ügyirat* keletkezett.

Az állami felügyelet működéséről *Bakonyi Árpád*, a Mal Zrt. igazgatóságának alelnöke a *Veszprémi Napló* június 20-i online interjújában a következőket mondta: „A munkahelyek hosszú távú megtartásában, amennyiben sikerül, elévülhetetlen érdem illeti az állami intézkedéssel Ajkára telepített kormánybiztos által vezetett állami felügyeletet, amiért köszönettel tartozunk.”²

² http://www.naplo-online.hu/gazdasag/20110620_Mal